

**PREZES
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI
I KONSUMENTÓW
DELEGATURA W BYDGOSZCZY**

ul. Długa 47, 85-034 Bydgoszcz
Tel. 52 345-56-44, Fax 52 345-56-17
E-mail: bydgoszcz@uokik.gov.pl

**DECYZJA JAWNA -
BEZ TAJEMNICY PRZEDSIĘBIORSTWA**

Bydgoszcz, dnia 8 marca 2016 r.

Znak: RBG-61-12/15/KL

DECYZJA CZĘŚCIOWA NR RBG - 2/2016

- I.** Na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 184 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 4, 5 i 6 tej ustawy – po przeprowadzeniu postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów

- w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

po uprawdopodobnieniu stosowania przez **Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu** praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, polegającej na działaniu sprzecznym z:

- umowami kredytu konsolidacyjnego;
- umowami kredytu mieszkaniowego (standard);
- umowami pożyczki hipotecznej,

denominowanymi we frankach szwajcarskich zawartymi z konsumentami, polegającym na nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów oraz pożyczki hipotecznej ujemnej stawki bazowej LIBOR, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, co może stanowić nieuczciwą praktykę rynkową w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 3) i w konsekwencji naruszać art. 24 ust. 1 i 2 pkt. 3 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów oraz po złożeniu przez **Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu** w toku postępowania zobowiązania do podjęcia działań zmierzających do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków poprzez uwzględnianie przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowach marży,

dopóki suma odsetek należnych temu bankowi dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów będzie przekraczać 1 grosz, poprzez:

1. przeliczenia oprocentowania kredytów mieszkaniowych (standard), kredytów konsolidacyjnych oraz pożyczek hipotecznych, denominowanych do franka szwajcarskiego, wykonywanych w dacie uprawomocnienia się niniejszej decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla wszystkich okresów odsetkowych przypadających przed dniem przypadającym na pierwszy dzień miesiąca kalendarzowego, rozpoczynającego się po dacie uprawomocnienia się decyzji (dalej: *pierwszy dzień po uprawomocnieniu się decyzji*), w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną i dokonanie zwrotu na rzecz klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu kwoty wynikającej z różnicy między tak obliczonym oprocentowaniem kredytu a oprocentowaniem rzeczywiście pobranym – w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, o którym mowa powyżej;
2. obliczenia oprocentowania kredytów i pożyczek wskazanych w pkt I.1. sentencji niniejszej decyzji z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla okresów odsetkowych przypadających na dzień poprzedzający pierwszy dzień po uprawomocnieniu się decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną na bieżąco, poczynwszy od pierwszego dnia po uprawomocnieniu się decyzji;
3. przesłania do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu posiadających ww. kredyty i pożyczki, drogą pocztową lub elektroniczną, komunikatu informującego ich o działaniach podjętych przez ww. bank, o których mowa w pkt. I.2. sentencji niniejszej decyzji; komunikat będzie zawierał informację, że wskazane w nim działania podejmowane przez Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu stanowią wykonanie zobowiązania nałożonego na ww. bank przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w niniejszej decyzji, z podaniem numeru i daty jej wydania; akcja informacyjna zostanie zakończona w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu wydania niniejszej decyzji;
4. opublikowania niniejszej decyzji na głównej stronie internetowej Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu w terminie 5 dni od dnia jej uprawomocnienia się w ten sposób, że treść tej decyzji będzie dostępna na przedmiotowej stronie przez okres 30 dni od dnia jej publikacji,

nakłada się obowiązek wykonania tego zobowiązania przez Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu.

- II.** Na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 184 ze zm.) oraz stosownie do art. 33 ust. 4, 5 i 6 tejże ustawy

– działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów –

nakłada się na Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu **obowiązek złożenia** - w terminie **4 miesięcy od dnia uprawomocnienia się decyzji - sprawozdania** z realizacji wykonania przyjętego zobowiązania, poprzez przedłożenie informacji o stopniu realizacji zobowiązania nałożonego w punkcie I. sentencji niniejszej decyzji oraz dowodów potwierdzających jego wykonanie, w tym:

1. dowodów wykonania 10 przykładowych zanonimizowanych operacji zwrotu na rzecz klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu kwoty, o której mowa w punkcie I.1. sentencji niniejszej decyzji, wraz z wyliczeniem tej kwoty dla każdej z przedmiotowych operacji zwrotu;
2. wysłanych do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu zanonimizowanych harmonogramów spłaty z 10 przykładowych kredytów mieszkaniowych (standard), kredytów konsolidacyjnych lub pożyczek hipotecznych, denominowanych do franka szwajcarskiego sporządzonych z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla okresów odsetkowych przypadających po pierwszym dniu po uprawomocnieniu się decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, albo – jeżeli w tych okresach suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną dla mniejszej liczby ww. kredytów – harmonogramów spłaty wszystkich tych kredytów; 3. treści komunikatu, o którym mowa w punkcie I;
3. sentencji niniejszej decyzji, wraz z 10 dowodami jego nadania do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu posiadających kredyt mieszkaniowy (standard), kredyt konsolidacyjny lub pożyczkę hipoteczną, denominowanych do franka szwajcarskiego;
4. zrzutów ekranu z głównej strony internetowej Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu z pierwszego i ostatniego dnia utrzymywania na tej stronie niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

W dniu 10 kwietnia 2014 r. – postanowieniem Nr RBG-101/2014– Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (dalej: **Prezes UOKiK** lub **organ ochrony konsumentów**) wszczął postępowanie wyjaśniające, mające na celu wstępne ustalenie, czy wzorce umowne stosowane przez wybrane instytucje finansowe, w tym banki, zawierają niedozwolone postanowienia umowne, a co za tym idzie, czy miało miejsce naruszenie chronionych prawem interesów konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach, tj. art. 479³⁸§1 i art. 479³⁹ k.p.c. w związku z art. 385¹-385³ k.c. oraz mające na celu wstępne ustalenie, czy nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w szczególności w związku ze zmianą wzorców umownych (m.in. Tabele Opłat i Prowizji)

określających opłaty za czynności bankowe oraz inne czynności w trakcie trwania umowy zawartej z konsumentem – prowadzonego pod sygnaturą RBG-405-11/14/KL

W toku tego postępowania Prezes UOKiK wezwał Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu (dalej: **Bank, Credit Agricole, Spółka** lub **przedsiębiorca**) do przedłożenia informacji związanych z przedmiotem niniejszego postępowania, w tym informacji o zmianach dokonywanych w tabelach opłat i prowizji, regulaminach, umowach, sposobie funkcjonowania elektronicznego systemu komunikowania się z konsumentami czy też szczegółów związanych ze zmianami umów dokonanyymi 5 października 2014 r.

W celu całościowej analizy okoliczności faktycznych w niniejszej sprawie, Prezes UOKiK wykorzystał również materiały (przede wszystkim pisma Credit Agricole kierowane do Prezesa UOKiK) zebrane w toku postępowania wyjaśniającego nr DDK-405-02/15/MF mającego na celu wstępne ustalenie czy działania banków związane ze sposobem uwzględniania ujemnych wartości stawek bazowych LIBOR w oprocentowaniu kredytów hipotecznych wyrażonych/denominowanych/indeksowanych we frankach szwajcarskich mogły naruszyć przepisy uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów lub naruszyć chronione prawem interesy konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach oraz w toku postępowania wyjaśniającego nr DDK-405-01/15/MF w sprawie wstępnego ustalenia, czy banki, stosując praktyki polegające na żądaniu od konsumentów dodatkowego zabezpieczenia umów o kredyt hipoteczny wyrażony/denominowany /indeksowany we frankach szwajcarskich w związku ze wzrostem kursu franka szwajcarskiego wobec złotego dopuściły się naruszenia przepisów uzasadniających wszczęcie postępowania w sprawie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów lub naruszenia chronionych prawem interesów konsumentów uzasadniających podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach.

Przeprowadzona analiza pozwoliła Prezesowi UOKiK stwierdzić, że przedsiębiorca może stosować praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów. Mając powyższe na uwadze – postanowieniem Nr RBG-180/2015 z dnia 5 listopada 2015 r. – organ ochrony konsumentów wszczął z urzędu postępowanie w sprawie podejrzenia stosowania przez Spółkę praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, polegających na:

1. informowaniu konsumentów, którzy są stroną Umowy konta dla osób fizycznych oraz którzy aktywowali dostęp do serwisu elektronicznego CA24, o proponowanych zmianach postanowień umownych w trakcie trwania umowy wyłącznie za pomocą wiadomości elektronicznych przesyłanych w ramach wewnętrznego serwisu internetowego CA24, który nie stanowi trwałego nośnika informacji w rozumieniu art. 2 pkt 30 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 873 ze zm.), co może stanowić naruszenie obowiązku o którym mowa w art. 29 ust. 1 i 3 w zw. z art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 873 ze zm.) i w konsekwencji może naruszać art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 184 ze zm.) – dalej: **u.o.k.i.k.**;

2. niezamieszczaniu - w wiadomościach przesyłanych do konsumentów związanych z jednostronną zmianą postanowień umownych lub wysokości opłat i prowizji dokonywaną w trakcie trwania *Umowy konta dla osób fizycznych* lub umów dotyczących kart kredytowych oferowanych przez Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu - istotnych informacji umożliwiających ustalenie przez konsumentów dopuszczalności wprowadzenia proponowanych zmian, tj. niewskazanie umownej podstawy prawnej umożliwiającej dokonanie tych zmian oraz czynników (okoliczności faktycznych), które spowodowały tę zmianę, a przez to uniemożliwienie zweryfikowania przez konsumentów dopuszczalności zmiany warunków umowy przez Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu w trakcie trwania stosunku obligacyjnego, co może wyczerpywać znamiona nieuczciwej praktyki rynkowej zdefiniowanej w art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 3) - dalej: **u.p.n.p.r.** - i stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 u.o.k.i.k.
3. informowaniu konsumentów o jednostronnej modyfikacji z dniem 5 października 2014 r. postanowień umownych w wykonywanych:
- umowach kredytu konsolidacyjnego;
 - umowach kredytu mieszkaniowego (standard);
 - umowach kredytu mieszkaniowego z dopłatami Rodzina na swoim;
 - umowach pożyczki hipotecznej,
- udzielonych w polskich złotych (o oznaczeniu PLN) lub denominowanych w walutach obcych (o oznaczeniu DEN) w sytuacji, w której brak było podstaw prawnych do dokonania takich modyfikacji warunków umowy w trakcie trwania stosunku obligacyjnego zawartego z konsumentami, co w konsekwencji może wyczerpywać znamiona nieuczciwej praktyki rynkowej zdefiniowanej w art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. i stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 u.o.k.i.k.
4. informowaniu konsumentów o jednostronnej modyfikacji z dniem 5 października 2014 r.:
- A. klauzuli modyfikacyjnej zawartej w §14 w wykonywanych umowach o kartę kredytową *Alsolia Mastercard, Visa Castorama / Visa E.Leclerc, RTVEuroAGD oraz Media Markt MasterCard*;
- B. klauzuli modyfikacyjnej zawartej w §14 ust. 1 w wykonywanych umowach o kartę kredytową *Standard, Silver i Gold* oraz w dziale VII §1-2 *Regulaminu kart kredytowych Standard, Silver i Gold*;
- C. treści postanowień odnoszących się do:
- sposobu kształtowania wysokości opłat i prowizji [§107 ust. 3]
 - okoliczności umożliwiających zmianę umowy i regulaminu w trakcie trwania umowy (klauzula modyfikacyjna) [§ 110 ust. 1 i 2]
 - okoliczności umożliwiających przedsiębiorcy wypowiedzenie umowy zawartej z konsumentem [§112 ust. 1]

zawartych w *Regulaminie kont dla osób fizycznych*, będącym integralną częścią wykonywanych umów konta dla osób fizycznych;

w sytuacji, w której brak było podstaw prawnych do dokonania takich modyfikacji warunków umowy w trakcie trwania stosunku obligacyjnego zawartego z konsumentami, co w konsekwencji może wyczerpywać znamiona nieuczciwej praktyki rynkowej zdefiniowanej w art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. i stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 u.o.k.i.k.;

5. informowaniu konsumentów o jednostronnej modyfikacji:

A. z dniem 1 października 2014 r. wysokości opłat i prowizji określonych w *Tabeli opłat i prowizji dla karty kredytowej Visa Auchan* w stosunku do konsumentów, którzy zawarli Umowę o kartę kredytową *Visa Auchan* przed 5 sierpnia 2013 roku;

B. z dniem 5 października 2014 r. oraz z dniem 1 kwietnia 2015 r. wysokości opłat i prowizji określonych w *Tabeli opłat i prowizji kont dla osób fizycznych* w stosunku do konsumentów, którzy zawarli *Umowę o konto dla osób fizycznych* przed 4 sierpnia 2013 roku;

C. z dniem 12 kwietnia 2015 r. wysokości opłat określonych:

- a) w *Tabeli opłat i prowizji dla kart kredytowych*, w stosunku do konsumentów, którzy zawarli umowę o kartę kredytową *Standard, Silver i Gold* przed 4 sierpnia 2013 roku;
- b) w *Tabeli opłat i prowizji dla kart kredytowych „Partnerskich”* w stosunku do konsumentów, którzy zawarli umowę o kartę kredytową *Alsolia Mastercard, Visa Castorama / Visa E.Leclerc* przed 5 października 2014 roku;
- c) w *Tabeli opłat i prowizji karty kredytowej RTVEuroAGD MasterCard* w stosunku do konsumentów, którzy zawarli umowę o kartę kredytową *RTVEuroAGD MasterCard* przed 5 października 2014 roku;

w sytuacji, w której brak było podstaw prawnych do dokonania takich modyfikacji warunków umowy w trakcie trwania stosunku obligacyjnego zawartego z konsumentami, co w konsekwencji może wyczerpywać znamiona nieuczciwej praktyki rynkowej zdefiniowanej w art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. i stanowić naruszenie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 3 u.o.k.i.k.;

6. działaniu sprzecznym z:

- umowami kredytu konsolidacyjnego;
- umowami kredytu mieszkaniowego (standard);
- umowami pożyczki hipotecznej,

denominowanymi we frankach szwajcarskich zawartymi z konsumentami, polegającym na nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów oraz pożyczki hipotecznej ujemnej stawki bazowej LIBOR, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, co może

stanowić nieuczciwą praktykę rynkową w rozumieniu art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. i w konsekwencji naruszać art. 24 ust. 1 i 2 pkt. 3 u.o.k.i.k.

Jednocześnie Prezes UOKiK wezwał przedsiębiorcę do ustosunkowania się do przedstawionych zarzutów.

W piśmie z dnia 15 grudnia 2015 r. Spółka przedstawiła swoje stanowisko dotyczące kwestionowanych praktyk, w tym również praktyki określonej w pkt 6 postanowienia nr RBG-180/2015. W zakresie tego zarzutu, przedsiębiorca nie zgodził się z argumentacją przedstawioną przez Prezesa UOKiK. W ocenie Credit Agricole każda płatność odsetek od kwoty kapitału stanowi samodzielne świadczenie należne za dany okres odsetkowy, w efekcie czego, praktyka nienaliczania ujemnego oprocentowania nie może być uznana za sprzeczną z treścią zawieranych umów. Konsekwencją czego - zdaniem Spółki - chybiony jest więc zarzut zniekształcenia zachowań rynkowych konsumentów oraz naruszenia dobrych obyczajów.

W kolejnym piśmie przedsiębiorcy, z dnia 21 stycznia 2016 r., Credit Agricole przedstawił zobowiązanie dotyczące praktyki kwestionowanej w pkt I.6. (w oparciu o art. 28 u.o.k.i.k.) o treści wskazanej w sentencji niniejszej decyzji.

Prezes UOKiK zawiadomił Spółkę o zakończeniu zbierania materiału dowodowego w zakresie praktyki określonej w pkt I.6 postanowienia Prezesa UOKiK z dnia 5 listopada 2015 r. oraz o możliwości zapoznania się z aktami sprawy (pismo z dnia 25 lutego 2016 r.). Przedsiębiorca pismem z dnia 2 marca 2016 r. poinformował, że rezygnuje z tych uprawnień.

Prezes UOKiK ustalił następujący stan faktyczny:

Na podstawie zebranych w toku postępowania dokumentów organ ochrony konsumentów ustalił, iż Credit Agricole jest wpisany do Rejestru Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem KRS 0000039887, prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej we Wrocławiu, Wydział VI Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Przedmiotami działalności Spółki jest m.in. pozostała finansowa działalność usługowa, gdzie indziej nie sklasyfikowana, z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych.

W związku z prowadzoną działalnością, Spółka zawiera z konsumentami umowy kredytu konsolidacyjnego, kredytu mieszkaniowego (standard) oraz umowy pożyczki hipotecznej, które są denominowane we frankach szwajcarskich (CHF). Przedmiotowe umowy są obecnie wykonywane. Znajdują się w nich postanowienia, które wskazują, iż Credit Agricole ustala oprocentowanie dla tych umów jako sumę wartości stałej marży oraz wartości stawki bazowej LIBOR CHF dla przyjętego w umowie terminu np. 3M CHF. Przykładowo w *Umowie kredytu konsolidacyjnego zabezpieczonego hipotecznie* o oznaczeniu od UKK/4/DEN do UKK/7/DEN stosowanej w latach 2008-2011 znajduje się postanowienie w brzmieniu:

§ 5.

1. Oprocentowanie kredytu jest zmienne i stanowi sumę zmiennej stopy bazowej oraz stałej marży Banku. Na dzień zawarcia umowy stopa oprocentowania wynosi <stopa bazowa + marża> w stosunku rocznym, przy czym stopa bazowa wynosi <stopa bazowa>, a marża Banku <marża>.

2. *Stopą bazową jest Rynkowa Stopa Referencyjna <WIBOR 3M, LIBOR 3M, EURIBOR 3M>.*
3. *Podstawę wyliczenia stóp bazowych stanowi średnia wartość Rynkowej Stopy Referencyjnej liczonej w sposób określony w ust. 4 i odpowiednio dla każdej waluty.*
4. *Stopa bazowa obowiązuje od dnia uruchomienia do końca okresu kredytowania. Podstawę wyliczenia stopy bazowej stanowi średnia arytmetyczna stawek Rynkowej Stopy Referencyjnej z kolejnych notowań w okresie od 22go do 27-go dnia włącznie trzeciego miesiąca poprzedniego kwartału kalendarzowego.*
5. *Obowiązująca wysokość stóp bazowych podawana jest w Tabeli Oprocentowania.*
6. *Stopa bazowa jest stała w okresie kwartału kalendarzowego, a zmianie ulega w przypadku, jeżeli wartość bezwzględna różnicy pomiędzy stopą bazową obecnego kwartału oraz średnią odpowiedniej Rynkowej Stopy Referencyjnej obliczaną dla kwartału przyszłego zgodnie z zapisami ust. 4, jest co najmniej równa współczynnikowi zmiany podanemu w aktualnej Tabeli oprocentowania.*

Postanowienia o takiej samej treści – w zakresie sposobu obliczania oprocentowania - znajdowały się również w pozostałych umowach zawartych z konsumentami.

W toku postępowania wyjaśniającego Credit Agricole wskazał, że nie uwzględnia ujemnego oprocentowania, pomimo że wartość bezwzględna stawki LIBOR jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu. Jak wskazała Spółka w piśmie z dnia 6 lutego 2015 r. - umowa o kredyt jest umową odpłatną, a przez to kredytodawca nie może być narażony na otrzymanie zwrotu mniejszej ilości sumy pieniężnej w wartości nominalnej od sumy, która została pozostawiona do dyspozycji kredytobiorcy i przez niego wykorzystana. Ustalono oprocentowanie – zdaniem Banku - nie może być niższe niż 0,00% ze względu na ustawowo zdefiniowany odpłatny charakter umowy kredytowej (karta akt 641-642). Powyższa deklaracja została podtrzymana przez Spółkę również w piśmie z dnia 21 kwietnia 2015 r. Tym samym przedsiębiorca potwierdził, że nie uwzględnia ujemnego oprocentowania, nawet jeżeli z obliczeń dokonanych na podstawie umowy wynika, że powinno być ono ujemne, tzn. suma stopy bazowej + marży wynosi poniżej zera (karta akt 1112).

Dodatkowo, Prezes Urzędu ustalił, że na dzień 13 kwietnia 2015 r. liczba umów o kredyt CHF, w których suma stawki bazowej LIBOR CHF i marży była mniejsza niż zero wynosiła , a udział tych umów w całkowitej liczbie wykonywanych przez Bank umów o kredyt CHF stanowił . Z kolei wartość pozostała do spłacenia takich umów równa była franków szwajcarskich, a udział wartości pozostałej do spłacenia takich umów w całkowitej wartości pozostałej do spłacenia dla wykonywanych przez Bank umów o kredyt CHF wynosił (karta akt 1266).

I.

Przepis art. 24 ust. 1 u.o.k.i.k. stanowi, iż „Zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.”, natomiast art. 24 ust. 2 pkt 3 określa, iż „Przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności czyny nieuczciwej konkurencji”.

Oceny, czy w danym przypadku mamy do czynienia z praktyką określoną w wyżej wymienionym przepisie należy dokonać na podstawie ustalenia łącznego spełnienia trzech przesłanek, którymi są:

- **działania przedsiębiorcy,**
- **bezprawność tych działań,**
- **naruszenie zbiorowych interesów konsumentów.**

Przy czym w odniesieniu do przesłanki bezprawności, w przypadku zastosowania decyzji zobowiązującej, przy jej wykazywaniu należy uwzględnić art. 28 ust. 1 u.o.k.i.k.. Zgodnie z tym przepisem *„Jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione – na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 100 ust. 1, lub będących podstawą wszczęcia postępowania – że został naruszony zakaz, o którym mowa w art. 24, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego zakazu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zakończenia naruszenia lub usunięcia jego skutków, Prezes Urzędu może, w drodze decyzji, zobowiązać przedsiębiorcę do wykonania tych zobowiązań. W przypadku gdy przedsiębiorca zaprzestał naruszania zakazu, o którym mowa w art. 24, i zobowiąże się do usunięcia skutków tego naruszenia, zdanie pierwsze stosuje się odpowiednio.”*.

W związku z powyższym dla zastosowania art. 28 u.o.k.i.k. zachodzi w przedmiotowej sprawie konieczność uprawdopodobnienia naruszenia przez Bank art. 24 u.o.k.i.k.

Działania przedsiębiorcy

Zgodnie z przepisem art. 4 pkt 1 u.o.k.i.k., ilekroć w ustawie tej jest mowa o przedsiębiorcy, pojmuje się przez to w pierwszej kolejności przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.). Przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 ust. 1 tej ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną - wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Przepis art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej definiuje działalność gospodarczą jako zarobkową działalność wytwórczą, handlową, budowlaną, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

Działalność Spółki polegająca na zawieraniu umów o kredyt zabezpieczony hipoteką denominowany we frankach szwajcarskich (dalej: kredyt CHF) spełnia kryteria działalności gospodarczej, o jakich mowa w ww. przepisach. Jest to bowiem działalność wykonywana w sposób stały, powtarzalny oraz zarobkowy.

Mając powyższe na uwadze uznać należy, iż Bank - prowadząc działalność gospodarczą jako osoba prawna - jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 u.o.k.i.k. Tym samym jej

działania mogą podlegać ocenie w aspekcie naruszenia zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów.

Uprawdopodobnienie bezprawności działań określonych w punktach I

Bezprawność w rozumieniu art. 24 ust. 1 polega na zachowaniu przedsiębiorcy - w postaci działania, jak również zaniechania - które jest sprzeczne z powszechnie obowiązującym porządkiem prawnym, a więc zarówno z normami prawnymi, jak również z zasadami współżycia społecznego i dobrymi obyczajami. Bezprawność jest przy tym obiektywnym czynnikiem, a więc niezależna jest od winy i jej stopnia, jak również bez znaczenia jest świadomość istnienia naruszeń lub wystąpienia szkody.

W świetle przepisu art. 24 ust. 2 pkt 3 u.o.k.i.k. przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności stosowanie nieuczciwych praktyk rynkowych.

W ocenie Prezesa UOKiK, w analizowanym przypadku bezprawność działań podejmowanych przez Bank może polegać na naruszeniu zakazu określonego w art. 3 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (t.j. Dz. U. z 2016 r., poz. 3) – dalej: **u.p.n.p.r.**, tj. zakazu stosowania nieuczciwych praktyk rynkowych. W świetle postanowień w ramach wykonywanych umów kredytu/pożyczek CHF, opisane wyżej działanie Banku polegające na nieuwzględnianiu ujemnej stawki bazowej LIBOR w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowach marży kredytu, może stanowić nieuczciwą praktykę rynkową, o której mowa w art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. stosowana przez przedsiębiorcę wobec konsumentów praktyka rynkowa jest nieuczciwa, jeżeli jest sprzeczna z dobrymi obyczajami i w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu.

Przez praktykę rynkową rozumie się zgodnie z art. 2 pkt 4 u.p.n.p.r. - działanie lub zaniechanie przedsiębiorcy, sposób postępowania, oświadczenie lub informację handlową, w szczególności reklamę i marketing, bezpośrednio związane z promocją lub nabyciem produktu przez konsumenta. Pojęcie produktu wskazane w art. 2 pkt 3 u.p.n.p.r. ma szeroki zakres i obejmuje także usługę. Zatem, sposób w jaki Bank wykonuje umowy kredytu hipotecznego CHF, w ramach którego ustala należności kredytobiorców, spełnia powyższe kryteria i może zostać uznane za praktykę rynkową w rozumieniu niniejszej ustawy.

Model przeciętnego konsumenta

Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym posługuje się pojęciem przeciętnego konsumenta. To w odniesieniu do przeciętnego konsumenta powinna być dokonywana ocena każdej praktyki rynkowej. Będące przedmiotem niniejszego rozstrzygnięcia zachowanie Banku w zakresie sprzecznego z umową nieuwzględniania ujemnego oprocentowania powinno być zatem oceniane z perspektywy przeciętnego konsumenta.

Przepis art. 2 pkt 8 u.p.n.p.r. za przeciętnego uznaje konsumenta, który jest dostatecznie dobrze poinformowany, uważny i ostrożny. Wymaga zarazem dokonania oceny tych cech z uwzględnieniem czynników społecznych, kulturowych, językowych i przynależności danego

konsumenta do szczególnej grupy konsumentów, przez którą rozumie się dającą się jednoznacznie zidentyfikować grupę konsumentów, szczególnie podatną na oddziaływanie praktyki rynkowej lub na produkt, którego praktyka rynkowa dotyczy, ze względu na szczególne cechy, takie jak wiek, niepełnosprawność fizyczna lub umysłowa.

W przedmiotowej sprawie rekonstruowany model przeciętnego konsumenta dotyczy konsumenta zawierającego z Bankiem umowę kredytu CHF. Adresatem działań Spółki, polegających na ustalaniu w trakcie wykonywania umowy wysokości oprocentowania, są ci konsumenci, którzy mogli skorzystać z oferty Banku i zawrzeć z nim umowę o kredyt CHF. Przyjąć należy, że oferta handlowa Credit Agricole, kierowana była do niedookreślonej grupy osób fizycznych, konsumentów, którzy zawierali umowę w celu bezpośrednio niezwiązanym z działalnością gospodarczą. Charakter oferowanej usługi finansowej nie wskazuje na to, by Spółka kierowała swoją ofertę do szczególnej grupy konsumentów, która mogłaby zostać wyodrębniona na podstawie określonej i wspólnej im cechy. Przyjęty zatem w niniejszej sprawie model przeciętnego konsumenta nie odwołuje się do szczególnej grupy konsumentów. Przez przeciętnego konsumenta należy zatem rozumieć konsumenta dostatecznie dobrze (przeciętnie) rozważnego i zorientowanego, mającego prawo do uzyskiwania od przedsiębiorcy rzetelnych informacji przekazywanych w sposób niewprowadzający w błąd. Wskazanie na cechy takie jak dostateczne poinformowanie, uwaga oraz ostrożność określa pewien zespół cech mentalnych konsumenta (jego „przeciętność”), polegający na tym, że z jednej strony możemy wymagać od niego pewnego stopnia wiedzy i orientacji w rzeczywistości, lecz z drugiej strony nie możemy uznać, że jego wiedza jest kompletna i profesjonalna. W niniejszej sprawie przeciętny konsument, zawierający z Bankiem umowę kredytu CHF ma zatem prawo do tego, aby zawarta przez niego z Credit Agricole umowa wykonywana była w taki sposób w jaki uzgodnił to w treści zawartej ze Spółką umowy. W przedmiotowej sprawie należy przyjąć, że konsument zna treść umowy kredytu CHF, interpretuje literalnie jej postanowienia dotyczące sposobu ustalania wysokości oprocentowania i na tej podstawie, w prosty matematyczny sposób, potrafi określić, bazując na treści umowy, aktualną wysokość oprocentowania swojego kredytu. Przeciętny konsument, przyjmując zatem obiektywne kryteria i korzystając z wiedzy powszechnie dostępnej (np. wysokość stawki bazowej LIBOR CHF), odczytuje ww. postanowienia umowy w ten sposób, że wzrost stawki bazowej LIBOR CHF prowadzi zasadniczo do wzrostu oprocentowania kredytu, a w konsekwencji do wzrostu wysokości raty kredytu, natomiast spadek ww. stawki – do obniżenia oprocentowania, a w konsekwencji do obniżenia wysokości tej raty. W konsekwencji przeciętny konsument przyjmuje, że ujemna wartość stawki bazowej LIBOR CHF, której wartość bezwzględna przewyższa wysokość marży Banku, powinna wpłynąć na obniżenie oprocentowania w ten sposób, że przy odpowiednich parametrach przyjmuje ono wartość ujemną.

Nieuczciwa praktyka rynkowa

Stosownie do art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r. do uznania stosowanej przez przedsiębiorcę praktyki za nieuczciwą koniecznym jest wykazanie, że:

- stoi ona w sprzeczności z dobrymi obyczajami oraz

- w istotny sposób zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta przed zawarciem umowy, w trakcie jej zawierania lub po jej zawarciu.

Praktyka stosowana przez Bank może naruszać dobre obyczaje kontraktowe, które powinny charakteryzować profesjonalistę. Pojęcie dobrych obyczajów jest klauzulą generalną, niezawierającą swej definicji normatywnej. Jak wskazuje doktryna i orzecznictwo, klauzule generalne to przepisy prawne, w których nie są dokładnie sprecyzowane wszystkie elementy składające się na hipotezę czy dyspozycję normy prawnej, a ocena konkretnego stanu faktycznego zostaje przerzucona na organ stosujący prawo¹. Istotą i funkcją klauzul generalnych w prawie cywilnym jest możliwość uwzględnienia w ocenie różnego rodzaju okoliczności faktycznych, które nie mogą – w oderwaniu od konkretnego stanu faktycznego – być według jakiegoś schematu mającego walor bezwzględny oceniane raz na zawsze i w sposób jednakowy². Pojęcie dobrych obyczajów nie jest w prawie zdefiniowane, ale podobnie jak zasady współżycia społecznego, jest przedmiotem wielu orzeczeń sądowych oraz opracowań doktryny³. Wskazuje się w nich, że dobre obyczaje to uczciwe zasady postępowania i ustalone zwyczaje w ujęciu etyczno-moralnym, a na ich treść składają się elementy etyczne i socjologiczne kształtowane przez oceny moralne i społeczne stanowiące uzupełnienie porządku prawnego. Przy takim założeniu sprzeczne z dobrymi obyczajami są m.in. działania wykorzystujące niewiedzę, brak doświadczenia konsumenta, naruszenie równorzędności stron umowy, działania zmierzające do dezinformacji i wywołania błędnego przekonania konsumenta. Chodzi więc o działania potocznie określane jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające „*in minus*” od standardów postępowania.

Literatura dopuszcza także dokonywanie stosownych ocen na podstawie norm środowiskowych, a więc o węższym zasięgu oddziaływania. Konsekwentnie za naruszające dobre obyczaje przyjmuje się przekroczenie postanowień zawartych w kodeksach etycznych opracowywanych dla poszczególnych grup zawodowych.⁴ „*Co się tyczy obowiązujących w bankowości zwyczajów w tym też dobrych obyczajów – jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie⁵ – to zostały one skodyfikowane w tzw. Zasadach Dobrej Praktyki Bankowej (załącznik Nr 1 do uchwały nr 6 XVIII Walnego Zgromadzenia Związku Banków Polskich z dnia 26.04.2007 r. ze zm.). (...) Wiążący charakter tychże zasad potwierdza art. 136 ust. 1 Prawa bankowego (Dz.U.02.72.665 j.t. ze zm.), który nakazuje biegłym rewidentom przeprowadzającym badanie sprawozdań finansowych banku powiadamiać Komisję Nadzoru Bankowego o ujawnionych faktach wskazujących na naruszenie zasad dobrej praktyki bankowej lub inne zagrożenie interesów klientów banku*”.

¹ A. Wolter, „*Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*”, wyd. VIII, Warszawa 1986, str. 83.

² Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 1979 r., sygn. akt III CRN 59/79, niepubl.

³ Np. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 13 listopada 1991 r., sygn. akt I ACr 411/91, „*Wokanda*” 1992/4; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2003 r., sygn. akt II CKN 1097/00, Lex nr 78878; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2003 r., sygn. akt I CKN 473/01, Lex nr 80257; J. Szwaja [w:] „*Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – Komentarz*”, Warszawa 2000, str. 122-133; R. Stefanicki, „*Dobre obyczaje w prawie polskim*”, „*Przegląd Prawa Handlowego*”, 2002/5.

⁴ M. Kępiński, „*Problemy ogólne nowej ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*”, RPEiS 1994, nr 2, s. 7.

⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 czerwca 2010 r., sygn. akt VI ACa 1431/09.

Zgodnie z „Kodeksem Etyki Bankowej (Zasady Dobrej Praktyki Bankowej)”⁶ „banki, jako instytucje zaufania publicznego, w swojej działalności kierują się przepisami prawa, rekomendacjami Komisji Nadzoru Finansowego, uchwałami samorządu bankowego, normami przewidzianymi w Kodeksie oraz dobrymi zwyczajami kupieckimi. Banki i ich pracownicy oraz osoby, za których pośrednictwem banki wykonują czynności bankowe, uwzględniają zasady: profesjonalizmu, rzetelności, rzeczowości, staranności i najlepszej wiedzy”. Kodeks ten przewiduje, że „Bank w stosunkach z Klientami i przy wykonywaniu czynności na rzecz Klientów, powinien działać zgodnie z zawartymi umowami, w granicach dobrze pojętego interesu własnego i z uwzględnieniem interesów Klientów. Bank nie może wykorzystywać swego profesjonalizmu w sposób naruszający interesy Klientów” (pkt 1.3).

Do poszanowania prawa klienta do informacji odwołuje się również „Kanon Dobrych Praktyk Rynku Finansowego”⁷ rekomendowany przez Komisję Nadzoru Finansowego, którego treść norm uwzględniana jest również przez „Kodeks Etyki Bankowej” (pkt 6 „Postanowień ogólnych Kodeksu Etyki Bankowej”). Jedną z zasad wyrażonych w Kanonie jest ta, zgodnie z którą „podmiot finansowy zapewnia klientowi jasną i rzetelną informację o oferowanych produktach i usługach oraz o związanych z nimi kosztach, ryzyku i możliwych do osiągnięcia korzyściach, ułatwiając klientowi dokonanie wyboru” (zasada nr 9). W niniejszej sprawie, Bank miał obowiązek sformułowania informacji o produkcie w sposób jasny i rzetelny, w szczególności przekazania w taki sposób informacji o kosztach z tym produktem związanych (w tej sprawie za najistotniejszy koszt należy uznać wysokość oprocentowania i sposób jego ustalania). Zatem, jeżeli Bank wskazując w treści umowy, że oprocentowanie będzie ustalane według formuły „LIBOR CHF + marża”, nie zastrzegł, że umowa w tym zakresie wykonywana będzie przy uwzględnieniu innych czynników (tj. tych, które zdaniem Banku wynikają z treści przepisów prawa), a miał obowiązek zapewnienia konsumentom jasnej i rzetelnej informacji na podstawie ww. postanowień, jak również przepisu art. 69 ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 128) – dalej: **u.p.b.**, to nie może wykonywać tej umowy w sposób inny niż wskazany w jej treści.

W niniejszym zarzucie sprzeczność działania Spółki z dobrymi obyczajami należy utożsamiać z przestrzeganiem przez Bank obowiązku dotrzymania zawartych z konsumentami umów kredytu/pożyczek CHF. Zamieszczając w tych umowach postanowienia, według których oprocentowanie kredytu CHF stanowi sumę wartości stałej marży oraz wartości stawki bazowej LIBOR, Bank zobowiązał się do ustalania oprocentowania w opisany sposób bez względu na to, jakie wartości przyjmą obydwie te czynniki. Tymczasem Spółka nie przestrzega ustalonej w umowach zasady w sytuacji, gdy w danym okresie rozliczeniowym stawka LIBOR jest ujemna i jednocześnie jej wartość bezwzględna przewyższa wartość zastrzeżonej marży. Bank przyjmuje wówczas, że wartość oprocentowania kredytu/pożyczki CHF wynosi zero. Powoduje to niekorzystne skutki dla konsumentów, ponieważ prowadzi do naliczenia oprocentowania w wysokości wyższej niż w przypadku, gdyby Bank zastosował się do postanowień umów kredytu CHF. Należy zauważyć, że taka praktyka może stanowić naruszenie jednej z

⁶ Przyjęty na XXV Walnym Zgromadzeniu Związku Banków Polskich 18.04.2013 r.

⁷ Uchwała Nr 99/08 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 18 marca 2008 r. w sprawie rekomendacji stosowania Kanonu Dobrych Praktyk Rynku Finansowego.

podstawowych zasad prawa cywilnego, według której umów należy dotrzymywać (*pacta sunt servanda*), a także ogólnej reguły prawa współdziałania wierzyciela i dłużnika przy wykonywaniu zobowiązania, zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom (art. 354 k.c.). Przeciętny konsument ma prawo oczekiwać, że Bank dotrzyma postanowień zawartej z nim umowy – zgodnie z dobrymi obyczajami kupieckimi. Co istotne, twórcą postanowień umów, do których w ramach adhezji przystępowali konsumenci, był przedsiębiorca. Bank jako profesjonalista powinien mieć świadomość, że stopa oprocentowania oparta o sposób wyliczenia zaproponowany przez Spółkę, może przyjąć wartość ujemną. O ile bowiem marża zawsze pozostanie stała, o tyle wartość stawki LIBOR CHF jest zmienna, a kierunek jej zmian nie jest na rynku w żaden sposób ograniczany. Tym samym Bank, będąc profesjonalnym uczestnikiem rynku finansowego, miał bądź powinien mieć świadomość tego, że stawka bazowa LIBOR CHF może przyjąć wartość ujemną⁸. Jednocześnie, Bank w treści umowy nie zawarł postanowienia, zgodnie z którym oprocentowanie kredytu nie mogłoby przyjąć wartości ujemnej.

Jednocześnie, znaczna część profesjonalnych uczestników rynku wykonując umowy o kredyt CHF, przy ustalaniu okresowych należności kredytobiorców, uwzględnia ujemne oprocentowanie (zestawienie wskazujące na fakt, czy dany bank uwzględnia ujemne oprocentowanie: <https://finanse.uokik.gov.pl/zestawienia>; zgodnie z aktualnymi danymi posiadanymi przez Prezesa Urzędu, 13 na 21 banków objętych zestawieniem uwzględnia ujemne oprocentowanie).

Jest prawdopodobne, że opisane wyżej działanie Banku w sposób istotny zniekształca lub może zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta. Zniekształcenie zachowania rynkowego przeciętnego konsumenta polega na podjęciu lub możliwości podjęcia określonej decyzji dotyczącej umowy, w sytuacji, gdy wobec innego (uczciwego) zachowania (praktyki rynkowej) przedsiębiorcy, konsument podjąłby lub mógłby podjąć decyzję odmienną.

Konsument mając wiedzę, że Bank nie uwzględnia ujemnego oprocentowania, nie podejmuje określonych działań, mając świadomość, że będą one bezskuteczne. W tej sytuacji zniekształcenie zachowania rynkowego przeciętnego konsumenta może przejawiać się bądź w tym, że konsument rezygnuje z dochodzenia roszczeń o zapłatę kwoty wynikającej z zastosowania ujemnego oprocentowania bądź w tym, że – uiszczając comiesięczną ratę – nie potrąca kwoty wynikającej z zastosowania ujemnego oprocentowania z należności, którą zgodnie z harmonogramem Bank przedstawił konsumentowi do zapłaty. Jako słabsza strona umowy kredytu CHF może się bowiem obawiać konsekwencji nieuiszczenia należności w wysokości wymaganej przez silniejszego kontrahenta takich, jak wypowiedzenie umowy kredytu CHF z tytułu niedotrzymania jej warunków, a w konsekwencji, w przypadku umów zabezpieczonych na nieruchomości, utraty lokalu mieszkalnego stanowiącego często dorobek całego życia. Dodatkowo konsument narażony jest na obowiązek zapłaty odsetek od zadłużenia

⁸ Zjawisko ujemnych stóp procentowych w przeszłości występowało na rynku finansowym, np. w latach 70-tych w Szwajcarii (<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b1afca6a-c4d1-11e0-9c4d-00144feabdc0.html#axzz3jRmK1xgs>, strona internetowa dostępna w dniu 21.08.2015).

przeterminowanego oraz innych opłat związanych z dochodzeniem roszczeń przez Credit Agricole. Należy przy tym zauważyć, że Bank mógł dochodzić ww. roszczeń poprzez wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego, który znacznie ogranicza konsumenta w możliwości obrony jego praw przed wszczęciem postępowania egzekucyjnego. W konsekwencji konsument może istotnie zmienić swoje zachowanie rynkowe i spłacać należności w kwocie wskazywanej przez Bank w harmonogramie spłaty, tj. uiszczać raty o wyższej wartości niż wynikałoby to z postanowień umowy.

Tym samym, działanie Banku polegające na nieuwzględnianiu ujemnego oprocentowania (w sytuacji, gdy wartość bezwzględna ujemnej stawki LIBOR jest większa niż wysokość marży zastrzeżonej w umowach kredytu CHF) przy ustalaniu należności kredytobiorców powodowało lub mogło powodować podjęcie przez przeciętnego konsumenta decyzji dotyczącej umowy, której inaczej by nie podjął.

Jednocześnie, należy wskazać na prawdopodobieństwo, że zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta zostało lub mogło zostać zniekształcone w sposób istotny. Bezsporne jest, że wysokość raty i to z jakimi miesięcznymi obciążeniami domowego budżetu powinien liczyć się konsument ma dla niego istotne znaczenie. W zależności od kwoty kredytu oraz okresu, który pozostał do końca jego spłaty, wysokość odsetek obliczonych przy zastosowaniu oprocentowania ujemnego przyjmie różną wysokość. Do dnia wydania niniejszej decyzji, zarzucana Bankowi praktyka dotyczyła kilku kolejnych rat i nie jest wiadome jak długo stawka bazowa LIBOR CHF będzie osiągać wartość bezwzględną przekraczającą wysokość najniższej marży zaoferowanej przez Bank. Jednak bez względu na wysokość odsetek obliczonych przy zastosowaniu oprocentowania ujemnego, przyjąć należy, że istotnym dla konsumenta jest, aby rozliczenie jego zobowiązania następowało w sposób prawidłowy, zgodny z treścią zawartej umowy.

W tym miejscu organ ochrony konsumentów wyjaśnia, że nie kwestionuje zasady odpłatności umowy kredytu CHF, która wynika z brzmienia art. 69 ust. 1 u.p.b. Zgodnie z tym przepisem, przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Odpłatność umowy kredytu realizuje się poprzez pobieranie przez bank odsetek, które – w przeciwieństwie do prowizji – są obligatoryjnym elementem tej umowy (art. 69 ust. 2 pkt 5 u.p.b. wymaga określenia w umowie kredytu wysokości oprocentowania i warunków jego zmiany, natomiast zgodnie z art. 69 ust. 2 pkt 9 tej ustawy, zastrzeżenie prowizji jest fakultatywne).

Wymaga zwrócenia uwagi fakt, że co do zasady oprocentowanie nie jest przedmiotowo istotnym składnikiem umowy pożyczki. Zgodnie z art. 720 § 1 k.c. przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zobowiązuje się zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej jakości. Trzeba jednak zauważyć, że zgodnie z art. 78 u.p.b. „*Do umów pożyczek pieniężnych zawieranych przez bank stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zabezpieczenia spłaty i oprocentowania kredytu*”.

W takim wypadku do umów pożyczek należy odpowiednio stosować art. 69 ust. 2 pkt 5 u.p.b., który nakazuje by w umowie kredytu określona była wysokość oprocentowania i warunki jego zmiany. Tym samym należy stwierdzić, że banki nie mogą udzielać pożyczek pieniężnych, od których nie byłyby naliczane odsetki.

Prezes UOKiK uznaje, że zasadę odpłatności należy odnosić do całego okresu umownego, a nie do poszczególnych okresów rozliczeniowych, w których spłacane są pojedyncze raty kredytu. Zatem Bank powinien uwzględniać przy obliczaniu wysokości oprocentowania kredytu/pożyczki CHF ujemną stawkę bazową LIBOR także w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowie marży kredytu – dopóki suma pobranych do tej pory (tj. w całym dotychczasowym okresie umownym) odsetek przekracza wartość odsetek w najniższej możliwej wysokości. Innymi słowy, w ocenie Prezesa UOKiK wynikające z uwzględnienia ujemnej stawki LIBOR ujemne oprocentowanie kredytu CHF w danym okresie rozliczeniowym nie pozbawia umowy kredytu/pożyczki CHF odpłatnego charakteru, jeżeli wartość wyliczonych w oparciu o takie oprocentowanie „ujemnych” odsetek jest mniejsza niż suma odsetek pobranych przez Bank we wszystkich poprzednich okresach rozliczeniowych. W związku z tym, Bank powinien uwzględniać ujemną stawkę bazową LIBOR pod warunkiem, że takie działanie nie pozbawi go odsetek w najniższej możliwej wysokości w skali całego dotychczasowego okresu obowiązywania umowy kredytu/pożyczki CHF. Wymaga przy tym zaznaczenia, że przez odsetki w najniższej możliwej wysokości należy rozumieć odsetki o wartości 1 grosza. Jest to bowiem najniższy nominal pieniężny występujący w krajowym systemie pieniężnym.

Reasumując, informacje będące w posiadaniu Prezesa UOKiK dają podstawę do przyjęcia, iż Spółka poprzez swoje działanie, które jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, mogła zniekształcić zachowanie rynkowe przeciętnego konsumenta, a tym samym mogło dojść do naruszenia art. 4 ust. 1 u.p.n.p.r.

Uprawdopodobnienie godzenia w zbiorowe interesy konsumentów

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów formułuje definicję negatywną pojęcia zbiorowego interesu konsumentów, stwierdzając w art. 24 ust. 3, że nie jest nim suma indywidualnych interesów konsumentów. W świetle art. 1 ust. 1 wyżej przywołanej ustawy należy przyjąć, że ze zbiorowymi interesami konsumentów mamy do czynienia wówczas, gdy działania przedsiębiorcy są powszechne i mogą dotknąć każdego potencjalnego konsumenta będącego kontrahentem przedsiębiorcy. Przedmiotem ochrony nie są zatem interesy indywidualnego konsumenta lub grupy indywidualnych konsumentów, ale wszystkich – aktualnych lub potencjalnych klientów – traktowanych jako grupa uczestników rynku zasługująca na szczególną ochronę⁹.

Stanowisko to potwierdzone zostało orzecznictwie Sądu Najwyższego, który w uzasadnieniu jednego z wyroków stwierdził, iż: *„nie jest zasadne uznawanie, że postępowanie z tytułu naruszenia ustawy antymonopolowej można wszczynać tylko wtedy, gdy zagrożone są interesy wielu odbiorców, a nie jest to możliwe w sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest tylko jeden konsument. Wydawane orzeczenie ma bowiem wymiar znacznie szerszy, pełni*

⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 lipca 2008 r., sygn. akt VI ACa 306/08, a także T. Skoczny, *Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów Komentarz*, Warszawa 2009, s. 962.

także funkcję prewencyjną, służy bowiem ochronie także nieograniczonej liczby potencjalnych konsumentów”¹⁰.

W ocenie Prezesa UOKiK zakwestionowane w przedmiotowej decyzji zachowanie Spółki może godzić w zbiorowe interesy konsumentów. Stroną umowy zawieranej przez ww. przedsiębiorcę jest określony krąg podmiotów, wyodrębnionych spośród ogółu konsumentów za pomocą wspólnego dla nich kryterium, jakim jest zawarta umowa o kredyt zabezpieczony hipotecznie, denominowany we frankach szwajcarskich z Credit Agricole. Jednocześnie podkreślić należy, że w tym kręgu mógł być każdy konsument, który zdecydowałby się zawrzeć umowę z przedsiębiorcą.

Nie ulega wątpliwości, że działanie przedsiębiorcy godzi w interesy konsumentów wtedy, gdy wywołuje negatywne skutki w sferze ich praw i obowiązków. Natomiast przez interes zbiorowy należy rozumieć interes dotyczący konsumentów jako określonej zbiorowości. Dla stwierdzenia godzenia w zbiorowe interesy konsumentów istotne jest ustalenie, że konkretne działanie przedsiębiorcy nie ma ściśle określonego adresata, lecz jest kierowane do nieoznaczonego z góry kręgu podmiotów. Jak podnosi się w doktrynie, w pojęciu praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów mieści się także działanie przedsiębiorcy skierowane wprawdzie do oznaczonych (zindywidualizowanych) konsumentów, o ile przy tym konsumentów tych łączy jakaś wspólna cecha rodzajowa. Wówczas bowiem poszkodowana zostaje pewna grupa konsumentów, nie będąca jedynie – z punktu widzenia przedsiębiorcy stosującego daną praktykę – zbiorowością przypadkowych jednostek, lecz stanowiącą określoną i odrębną kategorię konsumentów, reprezentującą w znacznym stopniu wspólne interesy. Należy zatem przyjąć, że zbiorowy interes konsumentów nie musi odnosić się do nieograniczonej liczby konsumentów, których nie da się zindywidualizować, gdyż brak indywidualizacji nie sprzeciwia się możliwości wyodrębnienia kategorii bądź zbioru konsumentów o pewnych cechach. Oznacza to, że nie ilość faktycznych, potwierdzonych naruszeń, ale przede wszystkim ich charakter, a w związku z tym możliwość (choćby tylko potencjalna) wywołania negatywnych skutków wobec określonej zbiorowości przesądza o naruszeniu zbiorowego interesu. Jak słusznie uznał Sąd Najwyższy w swoim rozstrzygnięciu *„przedmiotem ochrony nie jest indywidualny interes konsumenta, ani suma interesów indywidualnych konsumentów, lecz interes zbiorowy. Zbiorowy to «odnoszący się do pewnej grupy osób lub zbioru rzeczy, właściwy jakiemuś zbiorowi, złożony z wielu jednostek, składający się na jakiś zbiór; gromadny, kolektywny, wspólny»*”. Gramatyczna wykładnia pojęcia praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów prowadzi do wniosku, że chodzi o zachowanie przedsiębiorcy, które godzi w interesy grupy osób stanowiących określony zbiór¹¹”. Ponadto Sąd ten wskazał, że ***„praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest bowiem takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy, w taki sposób, że potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący***

¹⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2003 r., sygn. akt I CKN 504/01.

¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2008 r., sygn. akt III SK 27/07.

klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy”. Stanowisko to jest szeroko popierane w najnowszym orzecznictwie¹².

W niniejszej sprawie bez wątpienia mamy do czynienia z prawdopodobieństwem naruszenia praw potencjalnie nieograniczonej liczby konsumentów. Prezes UOKiK podejmując rozstrzygnięcie zawarte w niniejszej decyzji nie opierał się zatem na indywidualnych przypadkach przedstawianych przez konsumentów, a wziął pod uwagę działanie Banku odnoszące się do naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, a więc pewnej, potencjalnie nieograniczonej liczby konsumentów, biorąc za podstawę ustaleń i rozważań materiał dowodowy dostarczony przez Spółkę, zawierający m.in. oświadczenie o sposobie ustalania okresowych należności kredytobiorców wraz z wyliczeniami kwoty odsetek jakie dotychczas Bank naliczył oraz kwoty odsetek, które naliczyłby przy zastosowaniu oprocentowania kredytu CHF określonego jako różnica pomiędzy wartością bezwzględną stawki LIBOR CHF a wartością marży. Podkreślić przy tym należy, że działanie Credit Agricole było podejmowane w stosunku do potencjalnie nieoznaczonego z góry i licznego kręgu podmiotów. Oferta handlowa Banku kierowana była bowiem do wszystkich potencjalnych klientów. Tym samym kwestionowane przez Prezesa UOKiK działanie Spółki, polegające na sprzecznym z umowami o kredyt CHF zawartymi z konsumentami nieuwzględnianiu przy obliczaniu wysokości oprocentowania tych kredytów ujemnej stawki bazowej LIBOR CHF, w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w ww. umowach marży kredytu, mimo że suma odsetek należnych dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów przekracza 1 grosz, mogło dotknąć każdego konsumenta, który zawarłby z Bankiem umowę kredytu CHF.

Mając powyższe na względzie należy uznać, że również przesłanka dotycząca godzenia w zbiorowe interesy konsumentów została uprawdopodobniona.

Zobowiązanie się przedsiębiorcy

Zgodnie z art. 28 u.o.k.i.k, jeżeli w toku postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów zostanie uprawdopodobnione - na podstawie okoliczności sprawy, informacji zawartych w zawiadomieniu lub innych informacji będących podstawą wszczęcia postępowania z urzędu – że przedsiębiorca stosuje praktykę, o której mowa w art. 24 tej ustawy, a przedsiębiorca, któremu jest zarzucane naruszenie tego zakazu, zobowiąże się do podjęcia lub zaniechania określonych działań zmierzających do zakończenia naruszenia lub usunięcia jego skutków, Prezes UOKiK może, w drodze decyzji, zobowiązać przedsiębiorcę do wykonania tych zobowiązań. Taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie.

Po przedstawieniu zarzutu w postanowieniu wszczynającym postępowanie w sprawie naruszenia zbiorowych interesów konsumentów, Credit Agricole na początku niniejszego postępowania złożyła wniosek o wydanie decyzji zobowiązującej w trybie art. 28 u.o.k.i.k. w zakresie praktyki wskazanej w sentencji niniejszej decyzji, celem wyeliminowania bezprawnej praktyki i usunięcia jej skutków poprzez uwzględnianie przy obliczaniu wysokości oprocentowania kredytów CHF ujemnej stawki bazowej LIBOR w sytuacji, gdy wartość bezwzględna tej stawki jest większa niż wysokość zastrzeżonej w umowach marży. Ponadto,

¹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5 września 2013 r., sygn.. VI ACa 67/13.

treść zobowiązania została dostosowana do postawionego Credit Agricole zarzutu, poprzez wskazanie, że uwzględnianie ujemnego oprocentowania przez Spółkę będzie miało miejsce, dopóki suma odsetek należnych jej dotychczas oraz w bieżącym okresie rozliczeniowym wynikającym z umów będzie przekraczać 1 grosz. Przedsiębiorca zobowiązał się do podjęcia następujących działań:

1. przeliczenia oprocentowania kredytów mieszkaniowych (standard), kredytów konsolidacyjnych oraz pożyczek hipotecznych, denominowanych do franka szwajcarskiego, wykonywanych w dacie uprawomocnienia się niniejszej decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla wszystkich okresów odsetkowych przypadających przed dniem przypadającym na pierwszy dzień miesiąca kalendarzowego, rozpoczynającego się po dacie uprawomocnienia się decyzji (dalej: *pierwszy dzień po uprawomocnieniu się decyzji*), w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjęła wartość ujemną i dokonanie zwrotu na rzecz klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu kwoty wynikającej z różnicy między tak obliczonym oprocentowaniem kredytu a oprocentowaniem rzeczywiście pobranym – w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, o którym mowa powyżej;
2. obliczenia oprocentowania kredytów i pożyczek wskazanych w pkt I.1. sentencji niniejszej decyzji z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla okresów odsetkowych przypadających na dzień poprzedzający pierwszy dzień po uprawomocnieniu się decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną na bieżąco, począwszy od pierwszego dnia po uprawomocnieniu się decyzji;
3. przesłania do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu posiadających ww. kredyty i pożyczki, drogą pocztową lub elektroniczną, komunikatu informującego ich o działaniach podjętych przez ww. bank, o których mowa w pkt. I.2. sentencji niniejszej decyzji; komunikat będzie zawierał informację, że wskazane w nim działania podejmowane przez Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu stanowią wykonanie zobowiązania nałożonego na ww. bank przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w niniejszej decyzji, z podaniem numeru i daty jej wydania; akcja informacyjna zostanie zakończona w terminie do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego następującego po miesiącu wydania niniejszej decyzji;
4. opublikowania niniejszej decyzji na głównej stronie internetowej Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu w terminie 5 dni od dnia jej uprawomocnienia się w ten sposób, że treść tej decyzji będzie dostępna na przedmiotowej stronie przez okres 30 dni od dnia jej publikacji,

Biorąc pod uwagę, że bezprawność działania Credit Agricole w zakresie praktyki opisanej w punkcie I sentencji decyzji została, jak wykazano wyżej, uprawdopodobniona, oraz że Spółka złożyła wnioski o przyjęcie złożonego w toku postępowania zobowiązania

zmierzającego do zakończenia naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i usunięcia jego skutków, możliwe stało się skorzystanie przez Prezesa UOKiK z przewidzianej w art. 28 ust. 1 u.o.k.i.k. możliwości nałożenia na Bank obowiązku wykonania tego zobowiązania. Należy jedynie doprecyzować, że publikacja decyzji na głównej stronie internetowej Banku powinna nastąpić poprzez zamieszczenie na tej stronie odnośnika do treści przedmiotowej decyzji.

Należy uznać, że nałożone na Bank zobowiązanie obejmuje działania zmierzające do zakończenia uprawdopodobnionego w toku niniejszego postępowania naruszenia art. 24 u.o.k.i.k. i usunięcia jego skutków. Za jego przyjęciem przemawia okoliczność, że Spółka złożyła wniosek w trybie art. 28 u.o.k.i.k. na początkowym etapie postępowania. Przede wszystkim jednak Prezes UOKiK miał na uwadze, iż rozstrzygnięcie sprawy w oparciu o ww. przepis zapewni szybką i skuteczną eliminację praktyki opisaną w punkcie I sentencji niniejszej decyzji, co odbędzie się z korzyścią dla konsumentów.

Z uwagi na powyższe, zasadnym jest skorzystanie z instrumentu prawnego przewidzianego art. 28 ust. 1 u.o.k.i.k.

Mając powyższe na uwadze, należało orzec jak w pkt I sentencji.

II.

Stosownie do art. 28 ust. 3 u.o.k.i.k. w decyzji (...) Prezes Urzędu nakłada na przedsiębiorcę obowiązek składania w wyznaczonym terminie informacji o stopniu realizacji zobowiązań. Zgodnie z tym przepisem Credit Agricole został zobowiązany **do złożenia** - w terminie **4 miesiące od dnia uprawomocnienia się decyzji** - **sprawozdania** z realizacji wykonania przyjętego zobowiązania, poprzez przedłożenie informacji o stopniu realizacji zobowiązania nałożonego w punkcie I. sentencji niniejszej decyzji oraz dowodów potwierdzających jego wykonanie, w tym:

1. dowodów wykonania 10 przykładowych zanonimizowanych operacji zwrotu na rzecz klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu kwoty, o której mowa w punkcie I.1. sentencji niniejszej decyzji, wraz z wyliczeniem tej kwoty dla każdej z przedmiotowych operacji zwrotu;
2. wysłanych do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu zanonimizowanych harmonogramów spłaty z 10 przykładowych kredytów mieszkaniowych (standard), kredytów konsolidacyjnych lub pożyczek hipotecznych, denominowanych do franka szwajcarskiego sporządzonych z uwzględnieniem ujemnej stawki bazowej LIBOR dla okresów odsetkowych przypadających po pierwszym dniu po uprawomocnieniu się decyzji, w których suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną, albo – jeżeli w tych okresach suma odpowiedniej stawki LIBOR oraz marży przyjmie wartość ujemną dla mniejszej liczby ww. kredytów – harmonogramów spłaty wszystkich tych kredytów;
3. treści komunikatu, o którym mowa w punkcie I.3. sentencji niniejszej decyzji, wraz z 10 dowodami jego nadania do klientów Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą

we Wrocławiu posiadających kredyt mieszkaniowy (standard), kredyt konsolidacyjny lub pożyczkę hipoteczną, denominowanych do franka szwajcarskiego

4. zrzutów ekranu z głównej strony internetowej Credit Agricole Bank Polska S.A. z siedzibą we Wrocławiu z pierwszego i ostatniego dnia utrzymywania na tej stronie niniejszej decyzji.

Organ ochrony konsumentów nie nałożył na przedsiębiorcę kary pieniężnej za praktykę wskazaną w sentencji decyzji, bowiem art. 28 ust. 4 u.o.k.i.k. stanowi, iż w przypadku wydania decyzji, o której mowa w ust. 1 nie stosuje się art. 26 i 27 oraz art. 106 ust. 1 pkt 4, z zastrzeżeniem art. 28 ust. 7 tejże ustawy.

Mając powyższe na uwadze, należało orzec jak w pkt II sentencji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 kodeksu postępowania cywilnego od niniejszej decyzji przysługuje stronie odwołanie, które wnosi się za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów - Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Bydgoszczy do Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie miesiąca od dnia jej doręczenia.